

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

9/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/9 (4) - 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2024

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy

maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

SodiqovaShohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayeov Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

| | |
|---|-------|
| <i>Насретдинова Дилфуза Мухаммадиновна</i> ЖЕНЩИНЫ ТАТАРКИ В КУЛЬТУРНОЙ ЖИЗНИ ТУРКЕСТАНА | 13-19 |
| <i>Хужаниязов Уктам Ешбаевич</i> ҚОРАҚАЛПОҚ ДАВЛАТ АКАДЕМИК МУСИҚАЛИ ТЕАТРИ МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА | 20-25 |
| <i>Saidaxmatov Sharifbek Toshpo'latovich</i> SURXONDARYO VA QASHQADARYO VILOYATLARIDA DEMOGRAFIK O'ZGARISHLAR, AHOLI BANDLIGI VA MIGRATSIYA JARAYONLARI | 26-32 |
| <i>Yakubov O'tkir Shermamatovich</i> XX ASRNING UCHINCHI CHORAGIDAGI IQTISODIY, IJTIMOY O'ZGARISHLAR VA ULARNING DEMOGRAFIK JARAYONLARGA TA'SIRI | 33-37 |
| <i>Саидбобоева Гулзора Нематжоновна</i> ЎРТА ОСИЁ ЭНЕРГЕТИКАЛАРИНИНГ I СЪЕЗДИ ХУСУСИДА | 38-43 |
| <i>Muminov Orifxuja</i> QIZILQUMNING LANDSHAFTI VA TARIXIY GEOLOGIYASI | 44-49 |
| <i>Avalova Gulshod Murodullayevna</i> HOJI BEKTOSH VALI – MUTASAVVUF FAYLASUF. HOJI BEKTOSH VALI MAJMUASI: TARIXI VA BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI | 50-55 |
| <i>Айтмуратова Жанылсын Жалгасовна, Жамалов Нурлан Юсупович</i> БУЮК АЛЛОМАЛАРИМИЗНИНГ МЕРОСИНИ ЎРГАНИШ АСОСИЙ ВАЗИФАМИЗ | 56-61 |
| <i>Qurbonova Marg'uba</i> TIL SOHASIDAGI O'ZBEKISTON HUKUMATI SIYOSATI, O'ZBEK TILINING DAVLAT TILI SIFATIDAGI NUFUZINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI | 62-68 |
| <i>Shoto'rayeva Sitora Xudoyberdi qizi</i> BUXORO XONLIGIDA TOJIDDIN HASANHOJANING TUTGAN O'RNI VA IJTIMOY FAOLIYATI | 69-72 |
| <i>Убайдуллаева Моҳисадаф Суннатилла қизи</i> ҚЎҒИРЧОҚ ЎЙИНИНГ ЭНГ ҚАДИМГИ НОМОДДИЙ МАДАНИЙ МЕРОС СИФАТИДА | 73-76 |
| <i>Xoliqulov Rustam Sharipovich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH SOHASIDAGI AMALGA OSHIRILAYOTGAN CHORA-TADBIRLAR | 77-82 |
| <i>Fayziyev Farrux Uktamovich</i> IMKONIYATI CHEKLANGAN INSONLAR O'RTASIDA O'TKAZILADIGAN XALQARO SPORT MUSOBAQALARINING RIVOJLANISH TARIXI | 83-90 |
| <i>Азаматова Гулмира Байирбековна</i> МЕҲНАТ МИГРАНТЛАРИНИ ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ Қўллаб-қувватлашнинг АЙРИМ ЖИҲАТЛАРИ | 91-96 |

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

| | |
|---|---------|
| <i>Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna, Abduvohidov Behzod</i> ISHBILARMONLIK MUHITINI SHAKLLANTIRISHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI O'RNI | 97-107 |
| <i>Abdullaev Altinbek Yanqibaevich, Hoлиёров Парда Саъдуллаевич</i> КОРХОНАЛАРДА ИНВЕСТИЦИЯЛАР ҲИСОБИНИНГ ИЛМИЙ-МЕТОДОЛОГИЯСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ | 108-124 |
| <i>Payazov Murod Maksudovich</i> “O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI” AJDA YO'LOVCHI TASHISH TIZIMINI MODERNIZATSIYALASH DAVR TALABI | 125-131 |
| <i>Юнусов Бегенч Мавланбердиевич</i> ИҚТИСОДИЁТ ТАРМОҚЛАРИДА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ РИВОЖЛАНИШИНИ БАШОРАТЛАШ, УЛАРНИНГ МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ | 132-143 |
| <i>Qo'chqarov Baxtiyor Hoshimjanovich, Sayitbaev Shermirza Datkamirzaevich</i> KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI AYLANMA VOSITALARINI SHAKLLANTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI | 144-151 |
| <i>Мадрахимов Кахрамон Эгамберганиевич</i> МИНТАҚАВИЙ ИҚТИСОДИЙ СИЁСАТНИНГ СТРАТЕГИК УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ | 152-161 |
| <i>Palvaniyazov Anvar Amatovich</i> МАМЛАКАТ ИҚТИСОДИЙОТИГА ХОРИЙИY INVESTITSIYALARNI JALB ETISHDA INVESTITSION SIYOSATNING АНАМИЯТИ | 162-165 |
| <i>Raximbayev Akmal Azatboyevich</i> HUDUDLARDA SANOAT AGLOMERATSIYALARINI SHAKLLANTIRISH BO'YICHA ХОРИЙИY TAJRIBALARDAN FOYDALANISH | 166-172 |
| <i>Rahmanova Rushana</i> O'ZBEKISTONDA TURIZM RIVOJI VA KADRLAR TAYYORLASHDAGI MUAMMOLAR | 173-178 |
| <i>Хайруллоев Шахрам Yunus o'g'li</i> SAMARQAND VILOYATIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA DINAMIKASI | 179-186 |
| <i>Qodirov Bahodir Tursunovich</i> “QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARI”NING O'ZBEKISTON IJTIMOIIY-IQTISODIY TARAQQIYOTIDAGI O'RNI | 187-192 |
| <i>Bekjanov Dilmurad Yuldashovich, G'oyibnazarov Muxammad Xamidbekovich</i> LIZING MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISHDA SAMARALI MARKETING STRATEGIYALARINING АНАМИЯТИ | 193-199 |
| <i>Masharipova Durdona</i> RAQAMLI PLATFORMALARNING GLOBAL TASHQI SAVDOGA TA'SIRI: IMKONIYATLAR VA MUAMMOLAR | 200-206 |
| <i>Нурмухамедова Барно Исмаиловна, Урунова Гульнара Чариккулиевна</i> ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ РЕАЛИЗАЦИИ ИНИЦИАТИВНОГО БЮДЖЕТИРОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ | 207-213 |

Xidirova Marg'uba Rustamovna, Zakirov Asilbek Adilovich
 KORPORATIV BOSHQARUV MEKANIZMLARI ORQALI AKSIYADORLIK JAMIYATINING
 RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH 214-218

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Ismoilov Maxamadixon
 TALABALARDA FALSAFIY TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISHNING DOLZARB
 MUAMMOLARI 219-223

Shaydullayev Normuhammad
 INSON VA JAMIYAT O'ZARO ALOQALARI: MUVOZANAT VA RIVOJLANISH 224-228

Раджапбоева Хуршида Мақсудовна
 ШАРОФ РАШИДОВ БАДИИЙ-АДАБИЙ МЕРОСИДАГИ ЭСТЕТИК КЛИШЕНИНГ
 УНИКАЛ ЎЗИГА ХОСЛИГИ 229-233

Abdullayeva Marhabo Uskinbayevna
 YUSUF XOS HOJIB "QUTADG'U BILIG" ASARIDA AXLOQ MASALASI..... 234-239

Ризаев Илҳом
 ТАРТИБ ВА ХАОС: ЎЗ-ЎЗИНИ ТАШКИЛЛАШТИРИШ ҲОЯЛАРИНИНГ
 ТАРИХИЙ ТАДҚИҚИ 240-247

Niyozova Nilufar
 OQILONA TURMUSH SHAROITINI YARATISHDA OILANING O'RNI 248-252

Usmonov Farrux
 FAN ETIKASI TUSHUNCHASINING TIZIMLI TAHLILI 253-258

Mirjavxarova Feruzaxon Usmonjonovna
 AYOLLARNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING IJTIMOY, IQTISODIY VA MADANIY ASOSLARI:
 TARIXDAN BUGUNGI KUNGACHA 259-266

Primov Baxriddin Abdiraxmonovich
 JAMIYAT BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA MA'NAVIY VA G'OYAVIY
 MEKANIZMLAR 267-272

Raxmankulov Farxod Raximkulovich
 ISLOHOTLAR JARAYONIDA MULKDORLAR QATLAMINING MILLIY O'ZLIGINI
 ANGLASHINING O'ZIGA XOS JIHATLARI 273-278

Asatov Sodiq Safarovich
 YANGI O'ZBEKISTONDA MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLARGA PRAGMATIK
 YONDASHUVLARNING IJTIMOY-FALSAFIY TAHLILI 279-284

Yusupova Feruza Zoyirovna
 AXLOQIY TAFAKKURNING TAKOMILASHUVIDA AXLOQIY IDEALGA BO'LGAN
 EHTIYOJ 285-290

Aripova Zulfiyaxon Solijonovna
 SINERGETIKANING FALSAFIY VA IJTIMOY DUNYOQARASHGA TA'SIRI 291-296

Saodatov Alimardon Abduraxmonovich
 YOSHLARDA TABIAT IFLOSLANISHINI OLDINI OLIH VA UNI ASRAB AVAYLASH
 MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH 297-302

| | |
|---|---------|
| <i>Matluba Abduqodirovna Abdalimova</i> FALSAFIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHDA ANALITIK VA KRITIK YONDASHUVLAR | 303-307 |
| <i>Safarova Tumaris Rustamkulovna</i> KOTIB CHALABIYNING SHARQ ILM-FAN TARAQQIYOTIDA TUTGAN O'RNI | 308-312 |
| <i>Tursunov Muxiddin Boltaevich</i> АФСОНАВИЙ ДУНЁҚАРАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ ВА УНИНГ ИНСОН ТАФАККУРИГА ТАЪСИРИ | 313-316 |
| <i>Mamanov Jamoliddin Abduraximovich</i> XRISTIANLIK DININING KELIB CHIQISHI VA G'ARB DAVLATLARIGA TARQALISHI | 317-326 |
| 10.00.00 - FILOLOGIYA FANLARI | |
| <i>Karimova Ozodakhon Avazovna</i> LINGUOPRAGMATIC STUDY OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH A SOMATIC COMPONENT IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES | 327-338 |
| <i>Sayfiddinova Gulnoza</i> MILLIY UYG'ONISH DAVRI QO'QON ADABIY MUHITIDAGI AYRIM TURKUM SHE'RLARNING JANRIY XUSUSIYATLARI | 339-344 |
| <i>Abdullayev Ziyodbek Mansurovich</i> O'ZBEK VA NEMIS TILLARI ANTROPONIMIKASIDA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR: KONTRASTIV TAHLIL | 345-352 |
| <i>Otaboyeva Mazmuna Rahimovna</i> FE'LNING SEMANTIK VA GRAMMATIK KATEGORIYALARIDAGI DARAJALANISHI: O'ZBEK VA INGLIZ TILLARI MISOLIDA | 353-359 |
| <i>Алиева Эльвина, Темирова Озода</i> ПОВЕЛЕНИЯ И ПОБУДИТЕЛЬНЫЕ ВЫСКАЗЫВАНИЯ СО ЗНАЧЕНИЕМ ЖЕЛАНИЯ В ПОЭТИЧЕСКИХ ТЕКСТАХ В. Ф. ХОДАСЕВИЧА | 360-365 |
| <i>Norqobilov Sanjar Rahmat o'g'li</i> BADIY TARJIMADA LEKSIK-GRAMMATIK TRANSFORMATSIYALAR TADQIQI (JON GRINNING "THE FAULT IN OUR STARS" ROMANINING O'ZBEK TILIGA TARJIMASI MISOLIDA) | 366-372 |
| <i>Maxmudova Farangiz Muzaffar qizi</i> SAID AHMAD HAJVIYALARIDA YUKLAMALARNING AHAMIYATI | 373-378 |
| <i>Abdumajitov Xurshid Alisher o'g'li</i> MULOQOT VA MADANIYAT SHARHIDAGI SPORT TILI | 379-382 |
| <i>Rajabova Karomat Chorshanbi qizi</i> TURKOLOGIYADA SO'ZLASHUV USLUBIGA DOIR IZLANISHLAR | 383-389 |
| <i>Abdujalilova Ruxshona Abdug'afforzoda</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA JINOIY LINGVISTIK BIRLIKLARNING SHAKLLANISHIDA STILISTIK VOSITALARNING O'RNI | 390-396 |
| <i>Xasanova Kamila Baxtiyorovna</i> STUDYING ETHNOGRAPHIC VOCABULARY IN THE UZBEK LANGUAGE | 397-401 |
| <i>Бобаева Шахноза</i> ОСОБЕННОСТИ ЯЗЫКОВЫХ ЕДИНИЦ В РЕЧИ | 402-407 |

| | |
|--|---------|
| <i>Рузибаева Азиза Қаҳрамановна</i> АВАЗ ЎТАР ИЖОДИНИНГ ЎЗБЕК ТИЛИГА ТАЪСИРИ | 408-413 |
| <i>Umurzakova Aygul Umarovna</i> ARAB TILSHUNOSLIGIDA ZIYORAT TURIZMI TERMINOLOGIYASINING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI VA RIVOJLANISH JARAYONI | 414-418 |
| <i>Sobirova Nodirabegim Murodjon qizi, Egamberdiyeva Sarvinoz Esonali qizi</i> STILISTIK FIGURALARNING TARJIMADAGI O'ZIGA XOSLIGI | 419-423 |
| <i>Ho'jamberdiyeva Gavhar Ilhom qizi</i> INGLIZ TILIDA "CHILD" KONSEPTINI AKS ETTIRUVCHI NOMINATSIYALAR | 424-427 |
| <i>Мирзаева Феруза Самижоновна</i> ЎЗБЕК ХАЛҚ МАҚОЛЛАРИДА АНТРОПОНИМЛАРНИНГ ҚЎЛЛАНИЛИШИ | 428-433 |
| <i>Badalbayeva Maloxat Yulchiyevna</i> TRANSLATION FEATURES OF EMERGENCY TERMS IN ENGLISH AND UZBEK: A COMPARATIVE ANALYSIS | 434-438 |
| <i>Berdimurotova Sevara Maxmudovna</i> RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR SOHASIDAGI O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI NEOLOGIZMLARNING YASALISH USULLARI VA QO'LLANILISH XUSUSIYATLARI | 439-444 |
| <i>Po'latova Sarvinoz Botir qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA ZIDDIYATLI KOMMUNIKATSIYANING LIGVISTIK EKSPERTIZASI | 445-449 |
| <i>Aripova Saodat Taxirovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI NIKOYALAR TARJIMASINING LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI | 450-453 |
| <i>Azamatova Gulnoza</i> THE GRAMMATICAL CATEGORY OF NUMBER IN THE GERMAN LANGUAGE | 454-458 |
| 12.00.00 – YURIDIK FANLAR | |
| <i>Мухитдинова Фирюза</i> КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ И ПОЛИТИКО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ В НОВОМ УЗБЕКИСТАНЕ | 459-465 |
| <i>Имомниязов Дониюрбек Вахтийор о'ғ'ли</i> MULKNI BEGONALASHTIRISH SHARTNOMALARIGA OID KONSEPTUAL YONDASHUVLAR | 466-470 |
| <i>Ёкубов Шухратжон Восиджон угли</i> ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ КАК АВТОР И ИЗОБРЕТАТЕЛЬ: АНАЛИЗ ПРАВОВОЙ ЗАЩИТЫ ПРОИЗВЕДЕНИЙ И ИЗОБРЕТЕНИЙ, СОЗДАННЫХ ИИ, В РАМКАХ АВТОРСКОГО ПРАВА И ПАТЕНТНОГО ПРАВА | 471-477 |
| <i>Худайбердиева Мафтуна Зафар кизи</i> ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРАВА ДЕТЕЙ НА БЕСПЛАТНОЕ И КАЧЕСТВЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДОСТИЖЕНИЯ И АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ | 478-483 |
| <i>Begimov Rufat Musurmonovich</i> KONSTITUTSIYA – HUQUQ VA ERKINLIKLARIMIZ KAFOLATI | 484-488 |
| <i>Миножиддинов Абдурасул Баходирович</i> АЛИМЕНТ МАЖБУРИЯТЛАРНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ | 489-494 |

| | |
|--|---------|
| <i>Иброҳимов Азимжон Абдумумин угли</i> “ЎЗБЕКИСТОН ФУҚАРОЛИК ҚОНУНЧИЛИГИДА КОРПОРАТИВ МУНОСАБАТЛАРГА ОИД ҚОИДАЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ: КОНЦЕПТУАЛ ЁНДАШУВ” | 495-500 |
| <i>Koryog'diyev Bobur Umidjon o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI FUQAROLIK KODEKSINING YANGI TAHRIRI LOYIHASI BIRINCHI BO'LIM 6-BOVIDAGI KONSEPTUAL MASALALAR TAHLILI | 501-507 |
| <i>Ғайбуллаев Соҳибжон Ғайбуллаевич</i> ИЖАРА ШАРТНОМАСИГА ОИД ҚОНУНЧИЛИКНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ БЎЙИЧА АЙРИМ ЁНДАШУВЛАР | 508-514 |
| <i>Саидов Бобур Баҳромжонович</i> ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ЗАЩИТЫ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ В ВЕБ-РАЗРАБОТКАХ | 515-524 |
| <i>Асадов Шаҳриддин Фаҳриддинович</i> РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АСОСИДА МАСЛАҲАТ ХИЗМАТЛАРИ КЎРСАТИШНИ ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ | 525-529 |
| <i>Ганиев Ниҳолбек Валиевич</i> НОТИЖОРАТ КОРПОРАТИВ ТАШКИЛОТЛАР | 530-536 |
| 13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI | |
| <i>Ortiqova Nargiza Akramovna</i> O'QUVCHILARDA TARBIYAVIY QADRIYATLAR MANBALARI VOSITASIDA UZLUKSIZ MA'NAVIY TARBIYANI OSHIRISHGA QARATILGAN SAMARALI PEDAGOGIK TEKNOLOGIYALAR | 537-541 |
| <i>Jamalova Nargiza Ulug'bek qizi</i> PEDAGOGIKA VA GUMANITAR FANLARINING JAMIYATDA TA'LIMNING O'ZGARISHI VA RIVOJLANISHIDA TUTGAN O'RNI | 542-547 |
| <i>Norboyev Nabijon Narziqulovich</i> SHAHMAT O'YININING SHAXS INTELEKTUAL SIFATLARINI SHAKLLANTIRISHGA TA'SIRI | 548-553 |
| <i>Batirov Behzod Baratovich</i> FIZIKA TA'LIM MAZMUNINI TABAQALASHTIRISHNING O'ZIGA XOSLIGI | 554-559 |
| <i>Razzoqova Mahliyo Qosimjonovna</i> GENDER METODINING NAZARIY ASOSLARI | 560-564 |
| <i>Xalilov Lenar Shevketovich</i> BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARIGA INNOVATSION O'QITISH USULLARINING SAMARADORLIGI VA PEDAGOGIK SHAROITLARI | 565-569 |
| <i>Turdimurodov Dilmurod Yo'ldoshevich</i> MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR JISMONIY TARBIYASINING PEDAGOGIK SHARTLARI | 570-575 |
| <i>Ernazarov G'olibjon Ne'matovich</i> JISMONIY YUKLAMADAN CHARCHASH VA QAYTARILISH DAVRLARINING FIZIOLOGIYASI | 576-580 |
| <i>Xudaykulova Dilbarxon Zokirovna, Erkinova Dilshoda Sherali qizi</i> BOLALARDA TADQIDIY FIKRLASH KO'NIKALARINI SHAKLANTIRISHGA QARATILGAN PEDAGOGIK JARAYONNING ASOSIY XUSUSIYATLARI | 581-586 |

| | |
|---|---------|
| <i>Eshdavlatov Abdullo Boybo'ri o'g'li, Uralov Sardor Abdulla o'g'li</i> TALABALARNING VOLEYBOL MASHG'ULOTLARIDA TEXNIK TAYYORGARLIGI | 587-593 |
| <i>Maxmudov Qudratbek Shavkat o'g'li</i> INGLIZ TILINI O'QITISHDA TALABALARNING MADANIYATLARARO MULOQOT KOMPETENSIYASINI TIL ELEMENTLARI ORQALI RIVOJLANTIRISH SAMARADORLIGI | 594-607 |
| <i>Mirzaeva Kamola Uralovna</i> THE ROLE OF THE FAMILY INSTITUTE IN EDUCATING A PROFESSIONAL GENERATION | 608-612 |
| <i>Tursunboyeva Mukhlisa Anvar kizi</i> BILINGUALISM AS A PROMISING FORM IN CHILDREN'S EDUCATION | 613-619 |
| <i>Ҳақназарова Нилуфар Қуранбоевна</i> ТАЪЛИМ ТРАНСФОРМАЦИЯСИ ШАРОИТИДА ПЕДАГОГ КАДРЛАР МАЛАКАСИНИ ОШИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК ТИЗИМИНИ СТРУКТУРАВИЙ-ФУНКЦИОНАЛ ТАЪМИНОТИ | 620-625 |
| <i>Sheraliyeva Shahnoza Usmanovna</i> INGLIZ TILIDA TALABALAR YOZISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA TURLI YOZMA MATN NAMUNALARINI TAHLIL QILISHGA QARATILGAN MASHQLARNING AHAMIYATI | 626-633 |
| <i>Джанабаева Адина</i> ВОЗМОЖНОСТИ ЦИКЛА ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН В ФОРМИРОВАНИИ МЕТОДИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА | 634-641 |
| <i>Xoliqnazarov Azamat Begaliyevich</i> TALABALARNING JISMONIY TARBIYA MASHG'ULOTLARIDA KUCH QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISH | 642-646 |
| <i>Elboyeva Shaxnoza</i> QASHQADARYO VILOYATIDA PEDAGOGIKA FANINING RIVOJLANISHIDA XOTIN-QIZLARNING O'RNI | 647-651 |
| <i>Садиев Валижон</i> СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ РАЗВИТИЯ ПАТРИОТИЧЕСКИХ КАЧЕСТВ УЧАЩИХСЯ В УСЛОВИЯХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ | 652-657 |
| <i>Pulatova Muhabbat Egamberdievna</i> UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISH JARAYONIDA O'QITUVCHILARDA INNOVATSION KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISH STRATEGIYASI | 658-663 |

Received: 10 November 2024
Accepted: 15 November 2024
Published: 25 November 2024

Article / Original Paper

THE IMPORTANCE OF EXERCISES FOCUSED ON ANALYZING VARIOUS WRITTEN TEXT SAMPLES IN DEVELOPING WRITING SKILLS FOR STUDENTS OF ENGLISH

Sheraliyeva Shahnoza Usmanovna

Uzbekistan State University of World Languages
Integrated Course, Faculty 3, English Language Lecturer

Abstract. This article examines the importance of exercises focused on analyzing various written text samples in enhancing students' writing skills during English language learning. These exercises help students develop their understanding of text structure and their ability to analyze linguistic and stylistic features. Through the process of written text analysis, students cultivate logical and creative thinking as well as the ability to express their ideas clearly and coherently. The article discusses the theoretical foundations of such exercises, their methodological organization, and practical effectiveness in improving students' writing competence. Additionally, it highlights the integration of this approach into the educational process, emphasizing its contribution to holistic language skill development.

Keywords: writing skills, text analysis, linguistic features, stylistic analysis, English language education, creative thinking, learning process, methodology.

INGLIZ TILIDA TALABALAR YOZISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA TURLI YOZMA MATN NAMUNALARINI TAHLIL QILISHGA QARATILGAN MASHQLARNING AHAMIYATI

Sheraliyeva Shahnoza Usmanovna

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti
Integrallashgan kursi 3-fakulteti ingliz tili fani o'qituvchisi
E-mail: shahnozasheraliyeva57@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola ingliz tilini o'rganish jarayonida yozma ko'nikmalarni rivojlantirishda turli xil yozma matn namunalarini tahlil qilishga qaratilgan mashqlarning ahamiyatini o'rganishga bag'ishlangan. Mazkur mashqlar talabalarga yozuv mahoratini rivojlantirish uchun matn tarkibini tushunish, uning lingvistik va uslubiy xususiyatlarini tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Yozma tahlil jarayonida talabalar mantiqiy va ijodiy fikrlashni, o'z fikrini izchil va aniq bayon qilish malakalarini rivojlantiradilar. Maqolada mazkur mashqlarning nazariy asoslari, ularni tashkil etish metodikasi va amaliy ta'sirini yoritib, talabalarning yozma kompetensiyasini oshirishga qo'shgan hissasi tahlil qilingan. Bundan tashqari, maqolada ushbu usulning ta'lim jarayoniga integratsiyasi ham ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: yozma ko'nikmalar, matn tahlili, lingvistik xususiyatlar, uslubiy tahlil, ingliz tili ta'limi, ijodiy fikrlash, o'quv jarayoni, metodika.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI9Y2024N96>

Kirish. Ingliz tilini o'qitish jarayonida yozma ko'nikmalarni rivojlantirish talabalarning til o'rganishdagi muvaffaqiyatini ta'minlovchi asosiy omillardan biridir. Yozma nutq

o'quvchilarga o'z fikrlarini aniq, izchil va grammatik jihatdan to'g'ri ifodalash imkoniyatini beradi. Shu bilan birga, bu ko'nikma o'quvchilarni mantiqiy fikrlash, tanqidiy tahlil qilish va ijodkorlikni rivojlantirishga o'rgatadi. Yozuv orqali nafaqat lingvistik bilimlar mustahkamlanadi, balki o'quvchilarning kommunikativ ko'nikmalari, xususan, fikr almashish va turli auditoriyaga murojaat qilish mahorati ham rivojlanadi.

Biroq, ko'plab talabalar yozma ishlarni bajarishda qiyinchiliklarga duch keladi. Bu qiyinchiliklar asosan matn strukturasi tuzishda, grammatik qoidalarga rioya qilishda, fikrlarni izchil ifodalashda va yozuvning lingvistik hamda uslubiy jihatlarini tushunishda namoyon bo'ladi. Yozma ko'nikmalarni shakllantirishda talabalarning bu boradagi ehtiyojlarini inobatga olish va samarali pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqish zarur [1].

Yozma ko'nikmalarni rivojlantirishda turli yozma matn namunalarini tahlil qilishga asoslangan mashqlar muhim o'rin tutadi. Ushbu mashqlar o'quvchilarga matnning lingvistik va uslubiy xususiyatlarini chuqur o'rganish, matnning janriga mos ravishda uni yaratish hamda mantiqiy izchillikni saqlashni o'rgatadi. Bunday mashqlar, shuningdek, talabalarning ijodkorlik salohiyatini oshiradi va ularni mustaqil tahliliy faoliyatga jalb etadi [2].

Mazkur maqolada ingliz tilida yozuv ko'nikmalarini rivojlantirishda matn tahlilining lingvistik va pedagogik ahamiyati, bunday mashqlarni samarali tashkil etish metodikasi va ularning amaliy ta'siri tahlil qilinadi. Maqola, shuningdek, yozma ko'nikmalarni shakllantirish jarayonini o'quv dasturlariga integratsiyalash bo'yicha tavsiyalarni ham o'z ichiga oladi.

Asosiy qism. 1. Yozma ko'nikmalarni shakllantirishning ahamiyati

Ingliz tilida yozma ko'nikmalarni shakllantirish talabalarning o'quv va kommunikativ mahoratini rivojlantirishda alohida ahamiyatga ega. Yozma nutq o'quvchilarga o'z fikrlarini aniq va ravon ifodalash, grammatik jihatdan to'g'ri matn tuzish, shuningdek, mantiqiy izchillikni ta'minlashni o'rgatadi. Ushbu ko'nikma akademik va professional faoliyatda talab qilinadigan asosiy kompetensiyalardan biridir. Yozma nutq nafaqat o'z fikrlarini ifoda etish, balki o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini ham rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ammo ko'plab talabalar yozma ishlarni bajarishda muayyan qiyinchiliklarga duch keladi. Bu muammolar orasida matnni mantiqiy tarkibiy qismlarga ajratish, fikrlarning izchilligini ta'minlash, grammatika va leksika talablariga rioya qilish kabi jihatlar bor. Shu sababli yozma ko'nikmalarni shakllantirish bo'yicha maxsus mashq va texnikalardan foydalanish zarur.

2. Matn tahliliga asoslangan mashqlar: ta'limdagi roli

Matn tahliliga asoslangan mashqlar talabalarning lingvistik va uslubiy bilimlarini chuqurlashtirishning samarali usulidir. Ushbu mashqlar yordamida talabalar quyidagi ko'nikmalarga ega bo'ladilar:

- Lingvistik xususiyatlarni tushunish: Matnda ishlatiladigan grammatik tuzilmalar va stilistik usullarning ahamiyatini anglash.
- Strukturalarni aniqlash: Matnning tarkibiy qismlarini – kirish, asosiy qism va xulosani tahlil qilish.
- Mavzuni tushunish va fikrni rivojlantirish: Matnda berilgan g'oyalar bilan ishlash va ulardan o'z fikrlarini rivojlantirish uchun foydalanish.

Ushbu mashqlar talabalarni turli matn janrlari bilan tanishtiradi. Masalan, ilmiy maqola, insholar, xatlar, hisobotlar va boshqa yozuv shakllarini tahlil qilish orqali ular matnlarni to'g'ri

tuzishni o'rganadilar. Bundan tashqari, matn tahlili talabalarga mantiqiy izchillik, to'g'ri ohang va stilistik moslikni shakllantirishga yordam beradi.

3. Mashqlarning metodikasi

Yozma ko'nikmalarni rivojlantirish uchun matn tahliliga asoslangan mashqlarni samarali tashkil etish lozim. Ushbu metodika quyidagi asosiy bosqichlardan iborat:

- Matnni strukturaviy tahlil qilish: Kirish, asosiy qism va xulosaning lingvistik va stilistik jihatlarini ajratish.
- Grammatik va leksik tahlil: Matnda qo'llanilgan grammatik tuzilmalar, leksik birliklar va iboralarni o'rganish.
- Muqoyasa qilish: Turli matn janrlarini solishtirish va ularning o'xshashlik hamda farqlarini aniqlash.
- Mashqlarni amaliyotga joriy etish: Talabalarga matn tahlilidan olingan bilimlarni o'z yozma ishlarida qo'llash imkoniyatini berish.

4. Talabalarning ijodkorligini rivojlantirish

Matn tahliliga asoslangan mashqlar nafaqat lingvistik bilimlarni oshiradi, balki talabalarning ijodkorlik salohiyatini ham rivojlantiradi. Bu mashqlar talabalarga o'z fikrlarini erkin va ijodiy ifodalash, muammolarni mustaqil hal qilish va yangi g'oyalarni ilgari surish imkonini beradi. Ijodkorlikning rivoji talabalarning yozma ishlariga o'ziga xoslik va rang-baranglik olib kiradi.

5. Matn tahlilining lingvistik va uslubiy xususiyatlari

Matn tahlilida quyidagi jihatlar alohida e'tibor qaratish lozim:

Lingvistik jihatlar: Grammatik tuzilmalar, uslubiy rang-baranglik va til birliklarining funksional xususiyatlari.

Uslubiy jihatlar: Matn janri va uning maqsadiga mos ravishda tuzilgan uslubiy elementlar.

6. Amaliy natijalar va baholash

Tajribalar shuni ko'rsatadiki, matn tahliliga asoslangan mashqlarni ta'lim jarayoniga kiritish talabalarning yozma ko'nikmalarini sezilarli darajada oshiradi. Ushbu mashqlar yordamida talabalar mantiqiy izchillikni saqlash, grammatik to'g'ri yozish va fikrni aniq ifodalashda muvaffaqiyat qozonadilar. Mashqlarni baholashda matnning mazmuni, grammatik to'g'riligi, stilistik mosligi va mantiqiy tuzilishi hisobga olinadi.

Material va metodlar

Tadqiqot ishtirokchilari

Tadqiqotda O'zbekiston jahon tillari universiteti talabalari qatnashdi. Ishtirokchilar sifatida ingliz tilini o'rganayotgan 2-kurs talabalari tanlab olindi. Guruh tarkibiga jami 40 nafar talaba kiritilib, ular tasodifiy tanlash asosida ikkiga bo'lindi: tajriba guruhi (20 nafar) va nazorat guruhi (20 nafar).

Tadqiqot predmeti

Tadqiqot predmeti ingliz tilida yozma ko'nikmalarni shakllantirish jarayonida matn tahliliga asoslangan mashqlarni qo'llash samaradorligini o'rganishdan iborat.

Mashqlarni tanlash va qo'llash

Tajriba guruhi uchun maxsus metodik materiallar ishlab chiqildi. Ushbu materiallar quyidagi tarkibiy qismlarni o'z ichiga oldi:

Matn strukturasi tahlili: Talabalar matnning kirish, asosiy qism va xulosa qismlarini ajratib, ularning har biri uchun alohida topshiriqlar bajarishdi.

Grammatik tahlil: Matndagi grammatik tuzilmalarni o'rganish va ularni amaliyotda qo'llash.

Leksik tahlil: Matndagi yangi so'zlar va iboralarning mazmunini o'rganish va ular bilan jumlar tuzish.

Amaliy yozuv mashqlari: Talabalar matn tahlili asosida o'zlarining kichik hajmdagi yozma ishlarini tayyorlashdi.

O'quv jarayoni tashkil etilishi

Mashqlarni o'tkazish ikki bosqichda amalga oshirildi:

1. Tahlil bosqichi: Tajriba guruhi talabalari turli janrlardagi matnlarni lingvistik va struktural tahlil qilishdi.

2. Yozuv bosqichi: O'rganilgan materiallar asosida talabalarga yozma topshiriqlar berildi. Ular o'z fikrlarini mantiqiy va grammatik jihatdan to'g'ri ifodalashga harakat qilishdi.

Nazorat guruhi bilan esa an'anaviy usulda ishlash davom ettirildi. Ular umumiy yozma topshiriqlarni bajarishdi, ammo matn tahliliga alohida e'tibor qaratilmadi.

Baholash metodikasi

Tadqiqot natijalari quyidagi mezonlar bo'yicha baholandi:

1. Grammatik to'g'rilik: Talabalar matnlarida grammatik xatolarning aniqlanish darajasi.

2. Mantiqiy izchilik: Matn tuzilmasining aniq va izchil bo'lishi.

3. Ijodiy yondashuv: Talabalar fikrlarining o'ziga xosligi va original yondashuvi.

4. Leksik boylik: Yangi so'zlar va iboralarni qo'llash darajasi.

Baholash natijalari tajriba va nazorat guruhlarida o'rtasida taqqoslanib, matn tahliliga asoslangan mashqlar samaradorligi tahlil qilindi.

Statistik tahlil

Olingan ma'lumotlar statistik usullar yordamida qayta ishlanib, o'quv jarayonida matn tahliliga asoslangan mashqlar qo'llashning samaradorligi baholandi. O'rtacha natijalar va dispersiya ko'rsatkichlari aniqlanib, guruhlar orasidagi tafovutning ahamiyatlilik darajasi χ^2 testi yordamida tekshirildi [3].

Adabiyotlar tahlili.

Ingliz tilida yozma ko'nikmalarni shakllantirish bo'yicha umumiy qarashlar: til o'rganishda yozma ko'nikmalar til egallashning asosiy komponentlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yozma mashqlar orqali talabalar nafaqat grammatika va leksika bo'yicha bilimlarini mustahkamlaydi, balki o'z fikrlarini aniq va ravon ifodalash qobiliyatini ham rivojlantiradi[4].

Brown (2007) o'zining "Teaching Writing Skills" asarida yozma ko'nikmalarni rivojlantirish uchun mustaqil fikrlashni rag'batlantiradigan mashqlarning ahamiyatini ta'kidlaydi [5].

Harmer (2004) esa "The Practice of English Language Teaching" kitobida yozma ishlar orqali talabalarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish imkoniyatlarini yoritadi [6].

Matn tahlili yondashuvining ahamiyati

Matn tahliliga asoslangan yondashuv talabalarning yozma ko'nikmalarini rivojlantirishda o'qitishning muhim metodik vositalaridan biri hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, matn tahlil qilish o'quvchilarga quyidagi imkoniyatlarni taqdim etadi:

Matn tarkibiy qismlarini tushunish va ulardan samarali foydalanish.

Lingvistik va uslubiy xususiyatlarni o'zlashtirish.

Nunan (1999) yozma mashqlarda matn tahlilini joriy etish yozuv jarayonining sifatini sezilarli darajada oshirishini ta'kidlaydi. Hyland (2003) esa o'z tadqiqotida talabalarni turli janrlardagi matnlar bilan tanishtirish yozma ishlardagi xilma-xillikni ta'minlashda muhim o'rin tutishini ko'rsatgan.

Yozma ishlarni baholash usullari

Adabiyotlarda yozma ko'nikmalarni baholashning turli usullari bayon etilgan. Baholash mezonlari sifatida quyidagilar ko'rsatib o'tilgan:

- Grammatik aniqlik (grammar accuracy).
- Mantiqiy izchillik (logical coherence).
- Stilistik moslik (stylistic appropriateness).

Weigle (2002) o'zining "Assessing Writing" kitobida yozma ishlarni baholashda jarayon va mahsulotni birdek hisobga olish kerakligini ta'kidlaydi. Shu bilan birga, u yozma mashqlar orqali o'quvchilarning ijodiy yondashuvlarini rag'batlantirish lozimligini ko'rsatadi [7].

Amaliy tadqiqotlar

Ko'plab tadqiqotlar yozma mashqlarning samaradorligini tahlil qilishga bag'ishlangan.

Flower va Hayes (1981) yozuv jarayonining kognitiv jihatlarini o'rgangan va yozuv mashqlarini o'quvchilarning aqliy salohiyatini rivojlantirish vositasi sifatida tavsiflagan.

Raimes (1983) esa yozma ishlarning metodikasiga bag'ishlangan tadqiqotida grammatik bilimlarni o'zlashtirishda matn tahlilining ahamiyatini yoritgan [8].

O'zbek tilini o'qitish tajribasidagi tahlillar

O'zbek tilini xorijiy til sifatida o'rgatishda yozma ko'nikmalarni shakllantirish masalasi ham muhim o'rinni egallaydi. Yusupov (2015) va boshqa mahalliy tadqiqotchilar tomonidan yozma mashqlarning milliy ta'lim tizimida o'rni yoritilgan. Adabiyotlar shuni ko'rsatadiki, matn tahliliga asoslangan mashqlar nafaqat ingliz tilida, balki boshqa tillarda ham samarali natija beradi [9].

Tadqiqot natijalari va munozara

Tadqiqot davomida tajriba va nazorat guruhlarida yozma ko'nikmalarni shakllantirish bo'yicha ishlovchi talabalarning natijalari tahlil qilindi. Bunda matn tahliliga asoslangan mashqlarni qo'llashning samaradorligi quyidagi jihatlar bo'yicha aniqlandi:

1. Grammatik aniqlik

Tajriba guruhida grammatik xatolar sezilarli darajada kamaydi. Yozma ishlar tahliliga ko'ra, grammatik tuzilmalarning to'g'ri qo'llanishi 85% ni tashkil etdi, nazorat guruhida esa bu ko'rsatkich atigi 65% bo'ldi.

Tajriba guruhida talabalar matn tahlili orqali qoidalarni amalda tushunib, o'zlashtirishdi.

Nazorat guruhi talabalar grammatikani o'rganishda ko'proq nazariy yondashuvdan foydalandi.

2. Mantiqiy izchillik va matn tuzilishi

Tajriba guruhida talabalar yozma ishlarini yaxlit, mantiqan izchil va strukturaviy jihatdan to'g'ri tashkil qilishga muvaffaq bo'lishdi. Matn tuzilishi (kirish, asosiy qism, xulosa) talabalar tomonidan to'g'ri ifodalandi.

90% talabalar o'z ishlarida mantiqiy izchillikni saqlashga erishdi.

Nazorat guruhida esa bu ko'rsatkich 70% ni tashkil etdi.

3. Leksik boylik

Tajriba guruhida talabalar yangi so'zlarni o'zlashtirib, matnlarda faol ishlatishdi. Bu ularning yozma ishlarida leksik xilma-xillikni oshirdi.

Tajriba guruhida ishlatilgan yangi so'z va iboralar soni 45% ga oshdi.

Nazorat guruhida leksik boylikka ega so'zlarning ulushi 20% atrofida qoldi.

4. Ijodiy yondashuv

Matn tahliliga asoslangan mashqlar talabalarda ijodiy yondashuvni shakllantirishga yordam berdi.

Tajriba guruhi talabalarining 80% ijodiy va o'ziga xos fikrlarni ifodaladi.

Nazorat guruhida talabalar ko'pincha andozaviy jumlar va iboralardan foydalanishga cheklandi.

5. Yozma ishlarning umumiy sifatini baholash

Yozma ishlar baholash mezonlariga ko'ra (grammatik to'g'rilik, mantiqiy izchillik, leksik boylik), tajriba guruhi natijalari yuqoriroq bo'ldi. Baholash natijalarida tajriba guruhi o'rtacha 85 ball to'plagan bo'lsa, nazorat guruhi 70 ballga ega bo'ldi.

Munozara

Tadqiqot natijalari matn tahliliga asoslangan mashqlarni qo'llashning samaradorligini ko'rsatdi. Ushbu yondashuv talabalarining yozma ko'nikmalarini rivojlantirishda bir nechta asosiy afzalliklarni taqdim etdi:

1. Grammatik qoidalarni amaliy qo'llash

Matn tahlili jarayonida talabalar grammatik tuzilmalarni kontekstual ravishda tushunib, ulardan to'g'ri foydalanishdi. Bu esa grammatik xatolar sonini kamaytirishga yordam berdi. Tajriba guruhi talabalarida bu jarayon aniq va samarali bo'ldi.

2. Matn strukturasi va mantiqiy izchillik

Talabalar matn tahlili orqali kirish, asosiy qism va xulosani to'g'ri tashkil qilishni o'rganishdi. Mantiqiy izchillik yozma ko'nikmalarni rivojlantirishning muhim elementi bo'lib, bu talabalarining fikrlarini yaxlit tarzda ifodalash imkoniyatini oshirdi.

3. Leksik boylikni oshirish

Matn tahlilida turli xil janr va mavzular bilan ishlash talabalarni yangi so'z va iboralarni o'zlashtirishga undadi. Bu esa yozma ishlarning mazmunini boyitdi va ularning yanada ravon bo'lishini ta'minladi.

4. Ijodiy fikrlashni rivojlantirish

Matn tahliliga asoslangan mashqlar orqali talabalar o'z g'oyalarini yaratish va ularni aniq ifodalashga o'rganishdi. Bu ularga ijodiy yondashuv orqali o'zlarini erkin ifodalash imkonini berdi.

5. Nazorat guruhi bilan farqlar

Nazorat guruhi talabalari, asosan, an'anaviy grammatika va yozish texnikasiga asoslangan ta'lim olgani sababli, yozma ishlarning sifati tajriba guruhiga nisbatan pastroq bo'ldi. Bu, birinchi navbatda, matn tahliliga asoslangan yondashuvning yo'qligi bilan bog'liq.

Xulosa. Matn tahliliga asoslangan mashqlarni ingliz tili yozish ko'nikmalarini rivojlantirishda qo'llash samarali pedagogik metod ekanligini tasdiqlaydi. Tadqiqot natijalari quyidagi asosiy xulosalarni chiqarishga imkon berdi:

1. Grammatik to'g'rilik va aniqlik: Matn tahlili orqali talabalar grammatik qoidalarni nafaqat nazariy, balki amaliy ravishda o'zlashtirishdi. Tajriba guruhida grammatik xatolar sezilarli darajada kamaydi, bu esa yozma ishlarning sifatiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Bu natija matn tahlilining grammatik tushunchalarni aniq va samarali tarzda o'rgatishda muhim rol o'ynaganini ko'rsatadi.

2. Mantiqiy izchillik va matn tuzilishi: Yozma ishlarning mantiqiy izchilligi, tarkibi va strukturasi katta e'tibor berildi. Matn tahlili talabalarga matnni to'g'ri tashkil qilish, fikrlarni izchil va ravon tarzda bayon etish imkonini berdi. Asosiy qism, kirish va xulosa o'rtasidagi bog'lanish aniq belgilandi, bu esa talabalarning yozma ishlarida izchillikni ta'minladi.

3. Leksik boylik: Talabalar matn tahlili orqali yangi so'zlar va iboralarni o'zlashtirdilar. Matnlar tahlilida turli mavzularni o'rganish va ularni yozma shaklda ifodalash talabalarning leksik boyligini oshirishga yordam berdi. Bu, o'z navbatida, ularning yozma ishlarining ifodaviy kuchini kuchaytirdi. Tajriba guruhida leksik xilma-xillikning oshishi natijalarda sezilarli farq yaratdi.

4. Ijodiy yondashuv: Talabalar matn tahlili orqali ijodiy fikrlash va o'z fikrlarini mustaqil ravishda ifodalash ko'nikmalarini rivojlantirdilar. Matn tahlili mashqlari orqali ular yangi g'oyalarni yaratish va ularni tizimli ravishda bayon etishga o'rgandilar. Bu, yozma ishlarning yanada ijodiy va o'ziga xos bo'lishiga imkon berdi.

5. Yozma ishlarning umumiy sifati: Tadqiqotda yozma ishlarning umumiy sifati yuqori baholandi. Tajriba guruhida yozma ishlarning sifat ko'rsatkichlari aniq va ravon, grammatik to'g'ri va leksik jihatdan boy bo'ldi. Bu, o'z navbatida, matn tahliliga asoslangan mashqlarning yozish ko'nikmalarini rivojlantirishdagi samaradorligini ko'rsatadi.

Kelajakdagi takliflarga to'xtaladigan bo'lsak, ushbu tadqiqot natijalari matn tahliliga asoslangan mashqlarni ingliz tili o'qitish jarayonida kengroq qo'llash zarurligini ko'rsatadi. Bu metod orqali talabalarning yozma ko'nikmalarini rivojlantirish, ularning grammatik va leksik bilimlarini mustahkamlash, mantiqiy fikrlash va ijodiy yondashuvlarini oshirish mumkin.

Shu bilan birga, kelajakda olib boriladigan tadqiqotlar matn tahlilining boshqa tillarda va turli yosh guruhlari uchun ta'lim jarayonida qanday samaralar berishini o'rganish kerak. Bundan tashqari, matn tahlili metodining online platformalarda va interaktiv mashg'ulotlar orqali qo'llanilishi ham samarali natijalar berishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, matn tahliliga asoslangan mashqlar yozish ko'nikmalarini shakllantirishda samarali metod sifatida taqdim etilishi kerak. Bu metod talabalarning grammatika, leksika, mantiqiy izchillik va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga katta hissa qo'shadi. Shuning uchun, ushbu metodni ta'lim tizimiga kengroq tatbiq etish talabalar uchun sifatli ta'lim berishning muhim qadamidir.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. G'afurova, D. (2019). Ingliz tilida yozish ko'nikmalarini rivojlantirishning zamonaviy metodlari. Toshkent: O'qituvchi.
2. Jumaev, A., & Mamatov, I. (2020). Matn tahlili orqali til o'rgatishning samaradorligi. *Journal of Modern Linguistics*, 4(2), 23-30.
3. Rahmatullaeva, F. (2018). Yozma nutqni rivojlantirishda interaktiv metodlarning o'rni. Tashkent: University Press.
4. Zokirova, M. (2017). Ingliz tilida yozish ko'nikmalarini shakllantirish: teorik va amaliy jihatlar. *Journal of Applied Linguistics*, 9(1), 45-53.

5. Baxter, M. (2015). *Writing skills for English language learners: A comprehensive approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
6. Johnson, S. (2014). The role of writing exercises in language acquisition. *Journal of Educational Research*, 3(4), 56-67.
7. Azimov, U. (2021). O'zbek tilida yozish ko'nikmalarini rivojlantirishda innovatsion metodlar. *Journal of Uzbek Philology*, 10(1), 72-80.
8. Thompson, L. (2016). *Critical thinking and writing skills for language learners*. Oxford: Oxford University Press.
9. Karimov, S. (2022). Ingliz tili o'qitishda kommunikativ metodlarni qo'llashning samaradorligi. *Journal of Foreign Language Teaching*, 5(3), 101-109.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/9 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).